

LAKIALOITE 187/2002 vp

Laki raskauden keskeyttämistä koskevan lain muuttamisesta

Eduskunnalle

ALOITTEEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Aloitteessa esitetään, että lääkäreiden ja muun terveydenhoidon ammattihenkilöstön oikeuksia toimia omantuntonsa ja vakaumuksensa mukaan parannettaisiin. Heille ehdotetaan oikeutta vakaumuksen perusteella kieltäytyä tekemästä lupapäätöstä raskauden keskeyttämisestä ja oikeutta kieltäytyä raskauden keskeyttämisestä, jos nämä tehtävät eivät muodosta olennaista osaa virkatehtävistä ja tehtävät on mahdollista

hoitaa työnjaollisin järjestelyin vaarantamatta potilaan oikeuksia. Sosiaali- ja terveysvaliokunta on perusoikeusuudistuksen yhteydessä todennut, että terveydenhuollon henkilökunnan uskonnollista tai muuta vakaumusta on kunnioitettava. Lääkäriliiton kannanoton mukaan lääkärillä tulisi olla omantunnon syistä oikeus kieltäytyä raskauden keskeyttämisestä.

PERUSTELUT

Hippokrateen valassa velvoitetaan lääkäriä suojelemaan sikiön elämää yhtä lailla kuin ihmiselämää yleensä. Siinä sanotaan: "En tule antamaan kenellekään mitään kuolettavaa myrkyä... Samoin en tule antamaan naiselle sikiötä tuhoavia aineita." Maailman lääkäriliiton vuonna 1948 antamassa ja edelleen voimassa olevassa Geneven julistuksessa vedetään ihmiselämän alkamisen raja hedelmöittymiseen, ja näin ollen velvoitetaan lääkäriä suojelemaan alkiota: "Pidän ihmiselämää, hedelmöittämisestä lähtien, mitä suurimmassa arvossa, enkä uhkausesta-kaan käytä lääkärintaitoani ihmisyyden lakeja vastaan."

Etiikka on hyvän ja pahan, oikean ja väärän pohtimista eikä vain oikeudellisten normien

noudattamista. Kun lääketieteen yhä kehittyessä lääkäreiltä ja myös muilta terveydenhuollon ammattihenkilöiltä edellytetään yhä enemmän eettistä pohdintaa, heillä tulisi olla myös oikeus toimia tämän pohdinnan tulosten mukaisesti silloin, kun potilaan perusoikeudet, henki ja mahdollisuus saada tarvitsemaansa hoitoa eivät tästä syystä vaarannu.

Jo ennen perusoikeusuudistusta on katsottu perustuslakivaliokunnan kannanottojen tukevan sellaista tulkintatapaa, että virkamies voi oikeutetusti kieltäytyä vakaumuksensa perusteella tietystä virkatehtävästä, jos muiden oikeudet eivät vaadi juuri kyseisen virkamiehen suorittavan virkatehtävää. Teosta, joka on virkatehtävien

olennainen ja pysyvä osa, ei voisi kieltäytyä (Bruun—Mäenpää—Tuori 1988, samat 1995).

Myös perusoikeuskomitea on puoltanut, että viranhaltijan tai työntekijän vakaumusta raskauden keskeyttämiseen liittyvissä tehtävissä terveydenhuollossa suojattaisiin hallinnollisin järjestelyin (KM 1992:3). Hallitus toteaa esityksessään HE 309/1993 vp, että uskonnon- ja oman tunnonvapaus puoltaa yleisesti työnjaollisia tai muita hallinnollisia järjestelyjä, joilla vältettäisiin henkilön velvoittaminen vakaumustaan loukkaaviin työtehtäviin. Hallitus esittää ristiriitatilanteiden tapauskohtaista ratkaisua, eikä katso perusoikeuden sisältävän yleistä oikeutta kieltäytyä virkavelvollisuuksiin kuuluvasta tehtävästä vakaumuksen perusteella.

Sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunta on perusoikeusudistuksen yhteydessä todennut, että terveydenhuollon henkilökunnan uskonnollista tai muuta vakaumusta on kunnioitettava. Hoitotoimenpiteestä kieltäytyminen tulee kysymykseen siinä tapauksessa, että on muita vaihtoehtoja. Tällaisissa tapauksissa työn järjestelyillä tai muilla vastaavilla toimenpiteillä tulee varmistaa asianmukainen hoito ja huolto muun henkilön suorittamana (StVL 5/1994 vp). Myös perustuslakivaliokunta yhtyi tähän näkemykseen. Lääkäriliitonkin kannanoton mukaan lääkäriillä tulee olla omantunnon syistä oikeus kieltäytyä raskauden keskeyttämisestä.

Ihmiselämän alkamisajankohdasta käydään jatkuvasti keskustelua. Lainsäädännössämmekin tästä on jossain määrin erilaisia käsityksiä, sillä esimerkiksi perintökaaren mukaan ennen testamentin tekijän kuolemaa siitetyn ja sittemmin elävänä syntyvän hyväksi voidaan tehdä testamentti. Ajatellaan siis, että jo hedelmöitynyt munasolu on potentiaalinen perijä. Suomen Lääkäriliiton eettisten periaatekysymysten valiokunta on kannanotossaan todennut: "Jos sikiötä nimitetään ihmiseksi hedelmöitymisestä lähtien, jokainen raskaudenkeskeytys olisi murha." On lääkäreitä ja sairaanhoitajia, jotka ajattelevat, että ihmiselämä alkaa hedelmöitymisestä.

Heidän vakaumuksensa mukaan osallistuminen raskauden keskeytykseen merkitsee osallistumista ihmisen surmaamiseen.

Lääkärin toimiessa virkamiehenä hänen keskeisin yleinen velvollisuutensa on suorittaa virkatehtävät henkilökohtaisesti, eikä hän saa siirtää tehtäviään toiselle virkamiehelle, ellei erityissäännös anna tähän mahdollisuutta. Tällöinkin asiasta päättää ylempi viranomainen toimivaltansa puitteissa. Virkamiehellä on samat perusoikeudet kuin kaikilla muilla henkilöillä, eikä pelkkä virkamiesasema tee mahdolliseksi virkamiehen perusoikeuksien rajoittamista. Perusoikeussäännökset ovat erityisen merkityksellisiä lainsäätäjän toiminnassa ja niistä voidaan johtaa eduskuntaan lainsäätäjänä kohdistuvia aktiivisia toimintavelvoitteita. Koska oikeus kieltäytymisestä aborttiin koskee erittäin keskeistä eettistä periaatetta, elämän suojelua, terveydenhuollon henkilökunnan omantunnon- ja vakaumussuoja tulisi toteuttaa lainsäädännöllä eikä jättää sitä tapauskohtaisena yksittäisten henkilöiden toteutettavaksi tai riippuvaiseksi hallinnollisista järjestelyistä.

Aborttikysymyksessä on vastakkain voimakkaita eettisiä argumentteja. Kun aborttilainsäädäntö suojaa lähinnä niiden vakaumusta, jotka katsovat ihmisen elämän alkavan vasta lapsen syntyessä, on suuri vaara, että aborttiin negatiivisesti suhtautuvat terveydenhuollon ammattihenkilöt joutuvat syrjinnän kohteeksi uskonnosta tai muusta syystä johtuvan vakaumuksensa vuoksi. Puuttuvan kieltäytymisoikeuden vuoksi ollaan jo nyt erittäin lähellä syrjintää esimerkiksi niiden lääkärin kohdalla, jotka eivät vakaumuksensa vuoksi voi erikoistua gynekologiaan. Kuitenkin käytännön työssä toimiminen olisi täysin mahdollista suorittamatta raskauden keskeytyksiä.

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että eduskunta hyväksyy seuraavan lakiehdotuksen:

Laki

raskauden keskeyttämistä koskevan lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

lisätään raskauden keskeyttämisestä 24 päivänä maaliskuuta 1970 annettuun lakiin (239/1970) uusi 6 a § seuraavasti:

6 a §

Lääkärillä on oikeus vakaumuksen perusteella kieltäytyä tekemästä lupapäätöstä raskauden keskeyttämisestä ja oikeus kieltäytyä raskauden keskeyttämisestä, jos nämä tehtävät eivät muodosta olennaista osaa hänen virkatehtävistään ja tehtävät on mahdollista hoitaa työnjaollisin jär-

jestelyin vaarantamatta potilaan oikeuksia. Tämä kieltäytymisoikeus koskee myös muita terveydenhuollon ammattihenkilöitä.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta _____.

Helsingissä 11 päivänä helmikuuta 2003

Päivi Räsänen /kd